

gende wijze. De levensvisie van de 1 luidt: de wereld is niet perfect; ik zet me in voor verbetering. Dit type zoekt naarstig naar de juiste benadering met betrekking tot waarden en normen. Een 1 kan het niet helpen dat het hem/haar opvalt wanneer normen vervagen en niemand anders zich hier iets van aan lijkt te trekken. Ze zien hoe anderen details over het hoofd zien. Als een fout door anderen niet wordt gezien raakt hun geweten door het dolle heen. Ze zijn zich niet bewust van de bij hen opkomende signalen van woede. Als de gerichtheid op het waarnemen van fouten een automatisme wordt stopt hun zelfobservatie. Ze zijn ervan overtuigd dat ze hard werken, dat ze overal om zich heen nog onvolkomenheden zien en dat ze niet zullen rusten voordat hun taak is volbracht. Wanneer een 1 uiteindelijk – vaak na lang wikken en wegen – een standpunt heeft ingenomen kost het hun veel moeite zich nog open te stellen voor nieuwe informatie; dat zet hun ideeënwereld immers weer op losse schroeven. Dit type wordt volgens de enneagrammologen voortgedreven – het kwam al even aan bod – door de passie woede, in het bijzonder over de onvolmaaktheid der dingen en mensen. Zij streven naar perfectie. Woede en lust: dat vraagt om ergernissen en soms zelfs regelrechte ergernissen. Zo herinner ik mij dat ik – als advocaat – altijd erg verstoord kon raken als een kantonrechter bij de behandeling van een ontbindingszaak de omieuze woorden sprak: 'Ja, de waarheid zal wel ergens in het midden liggen'. Fout; niet omdat dit niet veelal inderdaad het geval zal zijn, maar omdat het nu juist de taak van de rechter is om – iedere keer weer; het is niet anders – te onderzoeken waar in dat specifieke geval de waarheid ligt. Dat dit onderzoek in een ontbindingszaak noodzakelijkerwijs betrekkelijk globaal is, betekent niet dat dit in zijn geheel niet zou hoeven plaatsvinden in de veronderstelling dat 'ze toch alle twee wel een beetje gelijk zullen hebben'. En zo erger ik mij nu – als rechter – aan processtukken, als daaraan iedere opbouw ontbreekt en als daarin de argumenten de vorm van een gehaktbal hebben aangenomen die zelfs op zijn naamdag – woensdag – niet dan met inname van veel vocht te verorberen valt. Maar, als ik heel eerlijk ben: ik genoot en geniet ook wel van die oprispingen. En zonder zou ik niet willen en, vrees ik, ook niet kunnen. Mijn conclusie is dus dat wij – advoca-

ten en rechters – eigenlijk niet van die ergernissen afwillen. We koesteren ze in feite. Slechts een harde maatregel zal enige kans maken: de spiegel die de justitiabele ons voor kan houden. Mijn voorstel is dan ook dat de pen voortaan nog slechts aan advocaten wordt gegeven, onder de voorwaarde dat zij die vervolgens – wisselend – aan een bestaande cliënt of aan een ex-client doorgeven. De eerste zal vermoedelijk zijn of haar nood klagen over een rechter, de tweede over zijn of haar voormalige advocaat. En zo zal over ons allen – rechters en advocaten – de toorn neerdalen. Wie niet

kan wachten, leze vast wat Renate Rubinstein schreef over haar (tweede) echtscheidingscomparitie in 'Niets te verliezen en toch bang', bladzijde 78 en verder.

Overigens: inmiddels heb ik bij de enneagrammologen – per adres Helen Palmer – een verzoek ingediend tot het opnemen van een tiende type, namelijk een mengsel van de 1 en de 8. Volgens mij hoor ik namelijk tot beide. De pen overhandig ik aan mr. J.D. Loorbach, advocaat te Rotterdam.

Marjan A. Goslings
(raadsheer hof Amsterdam)

DE JURIDISCHE STATUS VAN NORMALISATIENORMEN

Al zolang gebruik wordt gemaakt van de techniek van verwijzing naar normalisatienormen in de regelgeving, bestaat er onduidelijkheid over de juridische status van deze normalisatienormen. Dit bleek onlangs opnieuw bij de beantwoording van kamervragen.¹ Een eenduidig antwoord op de vraag naar de precieze status van 'verwezen' normalisatienormen is van belang. Daarvan hangt namelijk enerzijds af of deze normen gepubliceerd moeten worden volgens de (grond)wettelijke bekendmakingsregels, en anderzijds of er auteursrecht mag worden uitgeoefend ten aanzien van deze 'verwezen' normen. De huidige praktijk in Nederland is, dat deze normen niet conform de bekendmakingsregels worden gepubliceerd en dat er auteursrecht op deze normen wordt geclaimd met als gevolg dat deze normen tegen relatief hoge tarieven worden verkocht. Naar mijn mening is deze praktijk, waarin het profijtbeginsel (de gebruiker betaalt) wordt gehuldigd, ongewenst. Verwijzing naar normalisatienormen heeft namelijk tot gevolg dat deze normen de status van algemeen verbindende voorschriften krijgen en dat brengt mee dat deze conform de bekendmakingsregels moeten worden gepubliceerd. Daarnaast betekent deze statuswijziging dat deze normen onder artikel 11 Auteurswet vallen, waarin wordt bepaald dat onder meer wetten en besluiten van auteursrecht zijn uitgesloten, zodat deze door ieder vrij vereenvoudigd en openbaar

gemaakt (moeten) kunnen worden. Deze stelling zal ik in het hiernavolgende toelichten.

Verwijzing naar NEN-normen in regelgeving

De wetgever maakt in toenemende mate gebruik van normalisatienormen die via zelfregulering zijn opgesteld door hiernaar te verwijzen in regelgeving. Door de verwijzing in regelgeving naar private normalisatienormen vindt een koppeling plaats tussen zelfregulering en wetgeving. Er wordt, met andere woorden, een link gelegd tussen privaats- en publiekrecht. Het gaat daarbij om NEN-normen die in Nederland worden vastgesteld en gepubliceerd door het Nederlands

Normalisatie-instituut (NNI) in Delft. NEN-normen (NEN is de afkorting voor Nederlandse norm) zijn ontstaan op basis van vrijwillige afspraken tussen belanghebbenden (o.a. producenten en leveranciers) over de eisen waaraan producten, processen en meet- en keuringsmethoden moeten voldoen. Een belangrijk praktijkvoorbeeld waarin veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de techniek van verwijzing naar normalisatienormen is het Bouwbesluit. Daarnaast wordt in veel andere regelingen (circa 144, waaronder bijvoorbeeld de Warenwet en het Varkensbesluit) verwezen naar NEN-normen.

Normalisatienormen in de bouw hebben bijvoorbeeld betrekking op rioleringsvoorschriften, brandvoorschriften en voorschriften voor de luchtverversing. Deze normalisatienormen zijn tegen betaling verkrijgbaar bij het

O&M

NNI, dat het auteursrecht op de NEN-normen voorbehoudt.

NEN-normen als algemeen verbindende voorschriften

Indien in publiekrechtelijke regelgeving wordt verwezen naar NEN-normen met de bedoeling dat deze door geadresseerden worden nageleefd, heeft dit tot gevolg dat de desbetreffende NEN-normen een algemeen verbindend karakter verkrijgen. De NEN-normen worden door verwijzing onderdeel van het (verwijzende) algemeen verbindend voorschrift.

Deze categorie van 'verwezen' NEN-normen heeft, met andere woorden, de status van algemeen verbindende voorschriften.² Deze conclusie leidt ertoe dat NEN-normen, evenals regelgeving die afkomstig is van de centrale overheid (uitgezonderd formele wetten), moeten worden bekendgemaakt overeenkomstig de (grond)wettelijke bekendmakingsvoorschriften. Voor deze categorie overheidsvoorschriften is dat in (een bijlage bij) de *Staatscourant*. Dat gebeurt bij NEN-normen echter ten onrechte niet: in de verwijzende regeling wordt volstaan met een enkele verwijzing in een voetnoot naar het NNI. Daar moet de geadresseerde de voor hem geldende regels kopen. Omdat (een juiste) bekendmaking een grondwettelijke voorwaarde is voor inwerkingtreding van algemeen verbindende voorschriften (art. 88 en 89 Grondwet), betekent dit dat de categorie van 'verwezen' NEN-normen nooit officieel in werking is getreden.

Hiermee dringt zich een verwantschap met de *Securitel*-affaire op. In de *Securitel*-zaak ging het om technische voorschriften die niet waren aangemeld bij de Europese Commissie conform Richtlijn 83/189/EEG.³ Het Hof van Justitie had beslist dat de regelingen waarin deze voorschriften waren vervat daarom buiten toepassing moesten worden gelaten. Het was echter in beginsel niet duidelijk tot hoever de 'sanctie' van buiten toepassing laten zich uitstrekke en wat daarvan de consequenties zouden zijn op het gebied van bijvoorbeeld de vervolging van strafbare feiten en van de civielrechtelijke aansprakelijkheid. Met een beroep op het relativiteitsbeginsel werden de gevolgen van het *Securitel*-arrest beperkt. De uitkomsten daarvan zijn inmiddels bekend. De automobilist die door rood reed en werd geflitst met een camera die voldeed aan niet-aangemelde technische voorschriften

kon zich hier niet op beroepen en moest toch de boete betalen. De Europese aanmeldingsregeling is namelijk niet gericht op bescherming van deze burgers. Op dit punt bleek de *Securitel*-affaire dus weinig meer dan de spreekwoordelijke storm in een glas water.

Dat ligt anders ten aanzien van NEN-normen. Door deze niet te publiceren, handelt de wetgever in strijd met de (grond)wettelijke bekendmakingsvoorschriften. De bekendmakingseis is van een aanzienlijk fundamenteeler karakter dan de Europese eis van aanmelding in de *Securitel*-zaak. Het belang dat het vereiste van bekendmaking beoogt te dienen, is namelijk het waarborgen van de kenbaarheid en toegankelijkheid van wetgeving. Anders dan de Europese aanmeldingsregeling is de Bekendmakingswet wél gericht op bescherming van individuele burgers. Ten aanzien van de onderhavige categorie van NEN-normen moet de stelling dat deze voor de geadresseerden niet in werking zijn getreden, derhalve gehandhaafd blijven.

NEN-normen en artikel 11

Auteurswet

Nu 'verwezen' NEN-normen de status van algemeen verbindende voorschriften hebben, betekent dit ook dat deze onder artikel 11 Auteurswet vallen. Dit artikel bepaalt onder meer dat er geen auteursrecht rust op wetgeving.⁴ De ratio daarachter is – kort gezegd – gelegen in het adagium 'een ieder wordt geacht de wet te kennen'. Om de burger aan dit adagium (en dus aan de wet) te kunnen houden, moeten er door de overheid voorwaarden worden geschapen, waardoor iedere burger in de gelegenheid wordt gesteld kennis te kunnen nemen van de wet, en wel – althans in beginsel – kosteloos. Daarnaast is voor de kenbaarheid van burgers uiteraard van belang dat wetgeving gepubliceerd wordt. Hiermee hangt samen dat voor afschriften van wetgeving door de wetgevende autoriteiten geen met het auteursrecht vergelijkbare vergoedingen mogen worden gevraagd.

Opvatting minister

Blijkens zijn antwoorden op de recentelijk gestelde kamervragen onderschrijft de minister mijn opvatting over de status van 'verwezen' NEN-normen en de gevolgen daarvan niet.⁵ Zijn antwoorden zijn naar mijn mening niet overtuigend. De minister acht de Bekendmakingswet niet van

toepassing op 'verwezen' NEN-normen. Deze opvatting ondersteunt hij met hetgeen in de Memorie van Toelichting bij de Bekendmakingswet wordt opgemerkt: 'ook al wordt door zo'n verwijzing (...) de desbetreffende norm op zichzelf genomen nog geen vanwege het Rijk vastgesteld algemeen verbindend voorschrift, het gaat op enigerlei wijze wél deel uitmaken van het recht dat voor belanghebbenden kenbaar moet kunnen zijn.⁶ Vervolgens merkt hij op dat normalisatienormen door verwijzing een *publiekrechtelijk karakter* krijgen. Daarom is vereist dat bij verwijzing in regelgeving de vindplaats van de norm wordt vermeld. De minister acht het blijkbaar toch van belang dat NEN-normen voor belanghebbende kenbaar zijn. Voorts herhaalt de minister een aantal opvattingen die in voorgaande jaren ten aanzien van het karakter en de status van NEN-normen door de (toenmalige) ministers zijn gehuldigd. Zo werd in de MvT bij de Woningwet ten aanzien van NEN-normen het volgende opgemerkt:

■ '(...) Een dergelijke verwijzing heeft tot gevolg, dat een langs privaatrechtelijke weg tot stand gekomen document een publiekrechtelijk, algemeen geldend, karakter krijgt. Het verwijzen naar (...) [NEN-normen; ME] heeft tot resultaat dat bij het bouwen moet worden voldaan aan de in die normen gestelde eisen. Dit betekent dat die eisen niet in het Bouwbesluit behoeven te worden gegeven dan wel dat die eisen in de plaats treden van in het Bouwbesluit gegeven voorschriften.'⁷

In een brief aan de Tweede Kamer naar aanleiding van een rapport over 'Normalisatie en Certificatie'⁸ heette het:

■ 'Over de kenbaarheid van normen bij verwijzing ernaar in de wet wordt in het MDW-rapport gesuggereerd de normen integraal in de Staatscourant op te nemen. Het NNI is echter van mening dat de bestaande afspraak met de overheid om alleen de normreferenties in de Staatscourant te publiceren voldoende invulling geeft aan het algemeen bekend maken van de relevante normen. Ten algemene delen wij deze mening van het NNI. Wij merken echter op dat er in dit verband normen bestaan die ondanks hun private status een feitelijk verplichtend karakter zijn gaan dragen. In dit soort gevallen zou er op moeten kunnen worden vertrouwd dat alle betrokken marktpartij-

en inderdaad toegang hebben tot de inhoud van deze verplichte normen. In de regel zal onzes inziens publicatie van wetgeving inclusief de relevante normreferenties afdoende zijn. Voor de inhoud van de normen kunnen betrokkenen zich vervolgens wenden tot het NNI. Desondanks is het de vraag of publicatie van wetgeving inclusief de relevante normreferenties in alle gevallen feitelijk geschiedt.⁹ ■

De hiervoor weergegeven beantwoording van de minister heeft de kamerleden niet tot tevredenheid gestemd. Mijns inziens is dit terecht, gezien de vage kwalificaties en verhullende termen waarvan de minister zich hierbij bedient. Daarom hebben de kamerleden de minister – in een nieuwe ronde – gevraagd of hij het toelaatbaar acht dat er een categorie van door de overheid verplicht gestelde bindende voorschriften bestaat, zonder dat daarvoor een (grond)wettelijke basis aanwezig is.¹⁰ Hierover zegt de minister dat ‘door verwijzing van de *status* van de norm als zodanig niet verandert, maar dat de *inhoud* van de norm tot het publiekrechtelijk domein gaat behoren.’¹¹ Met deze redenering brengt hij, mijns inziens, een dogmatisch onderscheid aan dat niet terzake doet. Een normalisatienorm wordt immers bepaald door haar inhoud en bestaat niet zonder die inhoud: de normalisatienorm waarnaar wordt verwezen, wordt bestanddeel van de wettelijke regeling waarin de verwijzing plaatsvindt en daarmee verandert ook haar status, zoals in het voorgaande is uitgelegd.

Voorts merkt de minister nog op dat verwijzing naar NEN-normen in vergunningsvoorschriften ook niet tot gevolg heeft dat de normen zelf daarmee de status van vergunningsvoorschrift verkrijgen. Deze vergelijking gaat echter in haar geheel niet op. De vergunninghouder is immers als gevolg van de verwijzing verplicht de desbetreffende NEN-normen na te leven. In lijn met mijn betoog over verwijzingen naar NEN-normen in regelgeving moet daarom worden aangenomen dat de NEN-normen door verwijzing in een vergunningsvoorschrift wel degelijk deel gaan uitmaken van het desbetreffende voorschrift.

In een nadere poging zich aan de publicatieplicht te ontworstelen stelt de minister zich voorts op het standpunt dat NEN-normen niet dwingend zijn voorgeschreven, maar slechts een re-

sultaat aangeven dat ook langs andere weg dan via het opvolgen van de in zo’n norm neergelegde methode mag worden bereikt.¹² Deze stelling is enigszins verbazingwekkend nu de beoogde resultaten juist veelal in zo’n NEN-norm zijn vastgelegd! De burger zal dus op zijn minst moeten weten aan welk resultaat hij moet voldoen, alvorens te beslissen of hij dit via een andere methode doet dan de methode die in bijvoorbeeld de Bouwregelgeving is voorgeschreven. De burger kan dus niets ondernemen zonder kennis te nemen van de desbetreffende NEN-norm. Daarvoor is men afhankelijk van het NNI, dat als enige instantie in Nederland de NEN-normen verkoopt (kopiëren is niet toegestaan) tegen relatief hoge tarieven.

De duidelijke tekst van de MvT bij de Woningwet (zoals hiervoor aangehaald) maakt het standpunt van de minister al even onbegrijpelijk. Uit de MvT blijkt immers dat verwijzing naar NEN-normen in het Bouwbesluit moet worden gekwalificeerd als een zogenaamde ‘herhalingsverwijzing’. Een dergelijke verwijzing komt wetstechnisch gezien in de plaats van het uitschrijven van normen in de verwijzende regeling en dit is gelijk aan hetgeen in de MvT bij de Woningwet – zij het in iets andere bewoordingen – wordt gesteld. Verwijzing is dus een louter technisch hulpmiddel om herhaling te voorkomen: dit doet echter niets af aan de bedoeling van de wetgever om hetgeen waarnaar wordt verwezen ‘in te lezen’ in de verwijzende regeling.

Reactie op de antwoorden van de minister

Nu de ‘verwezen’ NEN-normen klaarblijkelijk wel bedoeld zijn om de burgers te binden, miskent de minister met vage kwalificaties het duidelijke systeem van de Grondwet waarin slechts over drie categorieën *bindende* voorschriften wordt gesproken: wetten, algemene maatregelen van bestuur en algemeen verbindende voorschriften (a.v.v.’s). Met zijn formulering lijkt de minister echter aan te nemen dat NEN-normen een categorie van voorschriften vormen die ligt tussen voorschriften met de status van a.v.v.’s en voorschriften met het karakter van een niet-bindende aanbeveling. Een dergelijke categorie voorschriften wordt echter noch in de Grondwet, noch in de Bekendmakingswet genoemd. Mijns inziens moet de minister kiezen:

– óf de NEN-normen worden geacht bindend te zijn voor de geadresseerden en zijn daarmee slechts te kwalificeren als a.v.v.’s. In dat geval dienen deze dus ook bekendgemaakt te worden op de wijze die de wet voorschrijft voor de bekendmaking van a.v.v.’s, zonder dat daarbij auteursrecht wordt uitgeoefend;

– Ofwel, er wordt conform de huidige opvattingen van de minister aangenomen dat er geen sprake is van algemeen verbindende voorschriften, hetgeen betekent dat NEN-normen niet volgens de bekendmakingsregels hoeven te worden gepubliceerd. Dit laatste heeft echter wel tot gevolg dat geadresseerden niet geacht kunnen worden aan deze normen gebonden te zijn.

In verband met dit laatste is interessant dat de minister, in zijn antwoord op de tweede ronde kamervragen, heeft aangekondigd dat hij de elektronische beschikbaarstelling van NEN-normen zal onderzoeken.¹³ Het zou zeer gewenst zijn, indien hij dit zou doen in het licht van het recent afgekondigde beleidsvoornemen om naast wet- en regelgeving ook andere overheidsinformatie voor een breed publiek gratis ter beschikking te stellen via het Internet.¹⁴

Conclusie

Gelet op de klaarblijkelijke wens van de minister de ‘verwezen’ NEN-normen bindend te laten zijn voor de geadresseerden, moet naar mijn mening worden overgegaan tot bekendmaking in (een bijlage) bij de *Staatscourant*. In het verlengde daarvan geldt dat er ten aanzien van de ‘verwezen’ NEN-normen – evenals dit geldt voor van het Rijk afkomstige a.v.v.’s – geen plaats is voor toepassing van het profijtbegin-sel. Op algemeen verbindende regelgeving behoort immers geen tol te rusten en daarom dient de beschikbaarstelling van ‘verwezen’ NEN-normen gefinancierd te worden vanuit de algemene middelen.

Nu de minister echter wederom zijn beurt, om een duidelijke keuze te maken ten aanzien van de status van ‘verwezen’ NEN-normen, voorbij heeft laten gaan en het parlement hem ook niet tot het afgeven van een duidelijk antwoord heeft kunnen bewegen, is het misschien tijd voor een proefproces. Wellicht dat een eventuele rechterlijke uitspraak helderheid kan verschaffen over de status van ‘verwezen’ normalisatienormen. Dan komt er hopelijk een einde aan de tweeslachtige

houding van de overheid die schijnbaar wel de lusten, maar niet de lasten van – via zelfregulering opgestelde – normalisatienormen wil dragen.

Mirjam Elferink
(advocaat te Amsterdam)

1. Het ging om kamervragen ingediend op basis van de bevindingen in mijn proefschrift: M.H. Elferink, *Verwijzingen in wetgeving. Over de publiekrechtelijke en auteursrechtelijke status van normalisatienormen* (diss. Leiden), Kluwer: Deventer 1998; Tweede Kamer 1998/99, vragen nrs 2989904310 en 2989904320, ingediend op 10 december 1998 door de leden Rehwinkel (PvdA), Van Dok-Van Weele (PvdA) en Middelkoop (GPV) en Tweede Kamer 1998/99, vragen 895 ingediend op 3 februari 1999 door de leden Rehwinkel en Van Dok-van Weele en 2989908000 ingediend op 19 febr. door Van 't Riet (D66). Zie voor de antwoorden Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1998/99, nr 581, 601, 1059.
2. Zie voor een uitgebreide(re) onderbouwing: Elferink 1998, p. 61-66.
3. HvJ EG 30 april 1996, zaak C-194/94, *Jur.* 1996, p. I-2201.
4. Het gaat daarbij om zgn. 'platte' wetteksten. Aan deze niet-auteursrechtelijk beschermde 'platte' wetteksten kan overigens door eigen inbreng van redacteurs en uitgevers oorspronkelijkheidswaarde worden toegevoegd, waardoor de teksten als geheel voor bescherming o.g.v. het auteursrecht in aanmerking zouden kunnen komen. Dit kan door bijvoorbeeld selectie en rubricering van de tekst, redactionele opmerkingen, ('kopjes'), inleidende samenvattingen, verwijzingen in elektronische taal ('hyperlinks') en toelichtende commentaren ('noten').
5. Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1998/99, nr 581, 601, en 1059.
6. *Kamerstukken II* 1985/86, 19 853, nr 3, p. 5 (MvT Bekendmakingswet): Elferink 1998, p. 74.
7. *Kamerstukken II* 1986/87, 20 066, nr 3, p. 38 (MvT Woningwet): Elferink 1998, p. 100.
8. MDW-rapport, Normalisatie en certificatie, Achtergrondstudies Algemeen wetgevingsbeleid deel 5, Den Haag: Ministeries van Justitie en Economische Zaken, februari 1996, p. 57.
9. *Kamerstukken II* 1996/97, 24 036, nr 47, p. 4; Elferink 1998, p. 75.
10. Tweede Kamer 1998/99, vragen 895 ingediend op 3 febr. 1999 door de leden Rehwinkel en Van Dok-van Weele.
11. Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1998/99, nr 1059.
12. Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1998/99, nr 1059.
13. Aangangsel Handelingen Tweede Kamer 1998/99, nr 1059.
14. *Kamerstukken II* 1998/99, 26 387, nr 1, p. 7 (Actieprogramma Elektronische overheid). Bij beantwoording van de tweede ronde kamervragen merkt de minister zuinigjes op dat 'verwezen' normalisatienormen misschien wel tot overheidsinformatie zouden kunnen behoren die valt onder het hiervoor aangehaalde actieprogramma.

Reacties

AUTEURSRECHT VAN WETENSCHAPPELIJKE AUTEURS VRAAGT OM GENUANCEERDE BENADERING

In zijn opinie in *NJB* 1999, p. 815 e.v. veege Visser de vloer aan met het voorstel van de Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU) om bij CAO het auteursrecht van hun medewerkers te claimen. Hij wees daarbij terecht op de praktische onwerkbaarheid van het voorstel (om welke werken gaat het, geldt voor alle gemaakte werken een mededelingsplicht aan de universiteit?), de eenzijdigheid van het voorstel (wat gaan universiteiten met die rechten doen, wat gebeurt er als ze er niets mee doen?) en op het latente gevaar van invloed kunnen uitoefenen op het wel of niet publiceren (risico voor wetenschappelijke vrijheid!). Inmiddels is de CAO afgesloten zonder een afspraak over het auteursrecht. Maar het is nog niet van de baan: de VSNU heeft het onderwerp aangehouden voor nadere studie en overleg en zal er de komende keer op terug komen.

Visser had wel begrip voor de door hem vermoede reden achter dit voorstel: universiteiten betalen te veel en te vaak voor informatieproducten die deels door hun eigen werknemers zijn geschreven. Universiteiten hier dan blijkbaar mede optredend als belangbehartiger van hun studenten, want studiemateriaal, inclusief readers, wordt doorgaans door de studenten betaald. De prijs van een studieboek wordt door de markt bepaald. De concurrentie is daar groot. Deze discussie wordt meestal beheerst door juristen en op het terrein van het Nederlandse recht is de uitgever van dit blad een hele grote partij, maar ook geen monopoliehouder die zich wat prijsbeleid betreft niets van de markt hoeft aan te trekken. Op alle andere wetenschappelijke terreinen zijn vele spelers en komt de literatuur op de meeste vakgebieden in toenemende mate uit het buitenland. Dat laatste geldt eens te meer, ook hier weer met uitzondering van het recht, voor tijdschriften, waarvan wel de universiteiten (vaak de belangrijkste) klanten zijn. Wat is een redelijke (markt)waarde van wetenschappelijke informatie? Het is misschien wel ty-

pisch Nederlands om het bij voorbaat te duur te noemen.

Als universiteiten beweren dat zij (samen met de studenten) in feite twee keer betalen (salaris aan de medewerkers en inkoop van de door deze medewerkers in samenwerking met uitgevers gepubliceerde informatie) wordt verondersteld dat de universiteit hetzelfde informatieproduct aanschaft dat al voor en in dienst van de universiteit is geschreven. Het komt echter zelden voor dat het schrijven van een boek of het schrijven van een wetenschappelijk artikel in opdracht van de universiteit gebeurt. Dat gebeurt bijna altijd op eigen initiatief, met heel veel opoffering van vrije tijd. Het is dagelijkse praktijk dat wetenschappelijke medewerkers mondeling en schriftelijk informatie verspreiden zonder dat dit wordt gepubliceerd. Dat informatieproduct krijgt een economische en vaak ook meer wetenschappelijke waarde wanneer het wordt gepubliceerd in boekvorm of in een gerenommeerd tijdschrift. Daar zijn investeringen van een uitgever mee gemoeid voor redactie, distributie en marketing en vaak ook creatieve inspanningen en de uitgever doet dat zo lang hij daar winst mee kan maken. Het staat iedere wetenschapper en iedere universiteit vrij om de oorspronkelijke manuscripten in eigen beheer uit te geven. Daar zijn niet veel belemmeringen voor en in de digitale wereld zijn ook de distributieproblemen opgelost. Blijkbaar is uitgeven toch een vak apart en voegen ook wetenschappelijke uitgevers waarde toe, anders zouden wij in Nederland op dit terrein niet een zo groot pluriform aanbod van kleine en grote uitgeverijen hebben, die het ook internationaal heel goed doen.

Als argument voor het naar zich toe halen van auteursrecht van hun medewerkers beroept de VSNU zich ook op het reprorecht. Daarmee spelen zij alvast in op de voorgenomen wettelijke herziening van het reprorecht. Hierin wordt het mogelijk gemaakt dat de instelling of het bedrijf dat aan stichting Reprorecht een billijke ver-